

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حرفه‌گرایی در مدیریت

به افضمام پیشنهاد تشکیل سازمان نظام مدیریت

بامقدمه‌ای از چهره ماندگار مدیریت ایران

دکتر سید مهدی الوانی

تألیف:

دکتر مهدی مرتضوی و

فضل‌اله زارع‌پور نصیرآبادی

مرتضوی مهدی، ۱۳۴۵

عنوان و نام پدیدآور: حرفه‌گرایی در مدیریت/ مهدی مرتضوی، فضل‌اله زارع پور

مشخصات نشر: تهران: مرکز آموزش مدیریت دولتی، ۱۳۹۰.

شابک: ۶-۹-۹۲۴۰۲-۶۰۰-۹۷۸-۵۵۰۰۰ ریال

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیبا.

چاپ اول: ۱۳۹۰.

موضوع: مدیریت

شناسه افزوده: زارع پور، فضل‌اله، ۱۳۶۰-

شناسه افزوده: مرکز آموزش مدیریت دولتی ریاست جمهوری

رده کنگره: ۴۸۵۱۳۹۰م/ف/HD۷۷

رده دیویی: ۶۵۸

شماره کتابشناسی ملی: ۲۴۳۵۸۴۴

حرفه‌گرایی در مدیریت

تألیف: دکتر مهدی مرتضوی و فضل‌اله زارع پور

ناشر: مرکز آموزش مدیریت دولتی ریاست جمهوری

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول، پاییز ۱۳۹۰

قیمت: ۵۵،۰۰۰ ریال

ناظر تدوین و ویراستار: ابراهیم همنی

صفحه آرا: نوشین شیخ ایمانپور

کارشناس نشر و چاپ: کوروش مقدس

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: باستان تصویر پرشیا (گروه آپریس)

فروشگاه و نمایشگاه دائمی کتاب: خیابان کریمخان زند - استاد نجات‌اللهی شمالی - شماره ۱۹۸

تلفن: ۸۸۹۰۷۵۹۳ تلفکس: ۸۸۹۰۷۶۰۷

رایانامه: Bookstore@SMTC.ac.ir

فهرست مطالب

۵	سخن ناشر
ز	هستایش نامه
ط	پیشگفتار مؤلفان
۱	فصل اول: مبانی نظری حرفه‌گرایی
۳	خلاصه‌ای از تاریخچه حرفه‌ها
۵	تعریف حرفه
۹	حرفه‌ای‌سازی و حرفه‌ای‌گرایی
۱۲	رویکرد ویژگی و رویکرد فرایندی به حرفه‌گرایی
۱۳	مشکلات مربوط به رویکرد ویژگی
۱۵	رویکرد فرایندی و پارادایم قدرت
۱۷	مشکلات تعریف فرایند محور
۱۸	رویکرد تعامل‌گرا: روابط همکارانه و جامعه شاغلان
۲۱	ویژگی‌های مورد توافق یک حرفه
۲۵	چالش اساسی حرفه‌گرایی: انحصار در حرفه
۳۰	جمع‌بندی
۳۳	فصل دوم: حرفه‌ای‌سازی مدیریت
۳۷	مدیریت به عنوان یک حرفه
۴۸	راهنماهای تسهیل روند حرفه‌ای‌گرایی در مدیریت
۵۱	نمونه‌هایی از حرفه‌ای‌سازی در مدیریت
۵۱	نمونه ۱: حرفه‌ای‌سازی مدیریت جهانی
۶۵	نمونه ۲: حرفه‌ای‌گرایی در مدیریت ریسک
۷۳	نمونه ۳: حرفه‌ها، حرفه‌ای‌گرایی و بخش دولتی (رویکرد پارادایمی)

ب حرفه گرایی در مدیریت

۷۹	حوزه‌های فعالیت حرفه‌ای
۸۱	۱. شکل‌گیری پارادایم
۸۲	۲. تفسیر پارادایم و پشتیبانی از آن
۸۴	۳. اجرای پارادایم
۸۷	نتیجه‌گیری در خصوص حرفه گرایی در مدیریت دولتی
۸۹	فصل سوم: دانش مدیریت و گسترش آن
۹۴	تحلیل نظریات سازمان و مدیریت
۹۹	مدیریت، علم یا هنر
۹۹	مبانی نگاه به مدیریت به عنوان یک علم
۱۰۰	مبانی نگاه به مدیریت به عنوان یک هنر
۱۰۲	هنر و علم در تحقیقات مدیریت
۱۰۳	مهارت‌های آماری توسعه یافته
۱۰۶	تأثیرات محیطی (زمینه‌ای)
۱۰۷	هنر و علم مدیریت: آموزش و توسعه
۱۰۹	گسترش دانش مدیریت
۱۰۹	گسترش دانش مدیریت: ناقلان دانش، جریان‌ها و منابع دانش مدیریت
۱۱۱	ناقلان دانش مدیریت
۱۱۱	مفهوم ناقل
۱۱۴	توسعه ناقلان اصلی
۱۱۷	تعامل میان ناقل‌ها
۱۲۳	جریان‌های دانش مدیریت
۱۲۳	گردش دانش
۱۲۶	تغییر نهادی و گسترش دانش مدیریت
۱۲۸	تحول دانش
۱۳۲	منابع و ریشه‌های دانش مدیریت
۱۳۲	تنوع و یکپارچگی
۱۳۵	فصل چهارم: اخلاق در مدیریت
۱۳۸	اخلاق چیست؟
۱۳۹	چارچوب‌ها و تئوری‌های فلسفه اخلاق

فهرست مطالب ج

تعاریف و مفاهیم.....	۱۴۲
اخلاق کار.....	۱۴۳
اخلاق حرفه‌ای.....	۱۴۳
اخلاق سازمانی.....	۱۴۴
مدیریت اخلاقی.....	۱۴۵
اخلاق سازمانی، جو اخلاقی و ابعاد آن.....	۱۴۷
مدل‌های اخلاق.....	۱۴۹
پنج منظومه اخلاقی مدیران.....	۱۵۳
اخلاق حرفه‌ای دانش هست ضلعی.....	۱۵۴
مسئولیت اجتماعی و اخلاق حرفه‌ای.....	۱۵۶
کدهای اخلاق و کدهای رفتار.....	۱۵۸
نظام‌نامه‌های اخلاقی مدیران.....	۱۶۱
اخلاق حرفه‌ای مدیران بخش عمومی از نگاه اسلام.....	۱۶۵
الف) اخلاق فردی کارگزاران.....	۱۶۵
ب) سلوک (اخلاق) اجتماعی کارگزاران.....	۱۶۷
نتیجه‌گیری.....	۱۶۹
فصل پنجم: تأسیس سازمان نظام مدیریت در ایران.....	۱۷۱
مطالعات تطبیقی.....	۱۷۵
انجمن‌های حرفه‌ای مدیریت در دنیا.....	۱۷۵
انجمن متخصصان مدیریت کانادا.....	۱۷۶
انجمن مدیریت آمریکا.....	۱۷۷
شوراهای جهانی.....	۱۷۸
شوراهای منطقه‌ای.....	۱۷۸
انجمن مدیران دولتی ایالت مینسوتا.....	۱۷۹
انجمن مدیران شرکی اروپا.....	۱۷۹
واحد سازمان مدیریت کشور یونان.....	۱۸۰
کمیسیون استخدام و مهارت‌های بریتانیای کبیر.....	۱۸۱
مرکز استانداردهای مدیریت (بریتانیای کبیر).....	۱۸۲
استانداردهای حرفه‌ای ملی (NOS).....	۱۸۳

۱۸۶	انواع مدارک مدیریت و رهبری در بریتانیا.....
۱۸۶	شرایط احراز مشاغل ملی در بریتانیا (NVQ).....
۱۸۸	تشکیل سازمان نظام مدیریت ایران (پیشنهادی مؤلفان).....
۱۸۸	شخصیت حقوقی سازمان.....
۱۸۹	اول - قوانین و مقررات عام.....
۱۹۰	دوم - قوانین خاص.....
۱۹۰	اساسنامه سازمان نظام مدیریت (پیشنهادی مؤلفان).....
۱۹۱	فصل اول: تعریف اهداف.....
۱۹۲	فصل دوم: وظایف و اختیارات.....
۱۹۳	فصل سوم: شرایط عضویت.....
۱۹۴	فصل چهارم: ارکان و واحدهای تابعه.....
۱۹۴	الف) ارکان.....
۱۹۴	ب) واحدهای تابعه.....
۱۹۶	فصل پنجم: انتخابات.....
۱۹۸	فصل ششم: موارد متفرقه.....
۲۰۱	منابع و مآخذ.....

سخن ناشر

بی گمان دانش مدیریت به عنوان ابزار راهبری و به ثمر رساندن فعالیت‌ها، اقدامات، ظرفیت‌ها و قابلیت‌های هر مجموعه جایگاهی والا و نقشی راهگشا دارد.

توسعه روزافزون دانش بشری در رشته‌های گوناگون و پیوند جوامع از طریق رسانه‌های ارتباطی، زمینه‌ساز تحول و دگرگونی در جنبه‌های مختلف زندگی بشر شده است و در این شرایط، دانش مدیریت و نقش مدیران در هر جامعه برای رسیدن به اهداف مورد نظر از اهمیت بیشتری برخوردار خواهد بود.

ضرورت قاعده‌مندی در نظام آموزش، تربیت، انتخاب و انتصاب مدیران، دیدگاه حرفه‌گرایی در مدیریت را تقویت و استحکام بخشیده است و اکنون باتوجه به تدوین و تصویب اسناد بالادستی نظام جمهوری اسلامی ایران از جمله: سند چشم‌انداز ایران ۱۴۰۴، سیاست‌های کلی نظام اداری، برنامه پنجم توسعه، و قوانین و اسناد ذیل آنها، ضرورت پرداختن به دیدگاه حرفه‌گرایی در مدیریت و تدوین سازوکارهای اجرایی شدن آن در قالب «سازمان نظام مدیریت» بر همه آشکار شده است.

مرکز آموزش مدیریت دولتی به عنوان نهاد مسئول در زمینه آموزش و تربیت مدیران و در راستای پشتیبانی علمی از مباحث مدیریت، اثر حاضر که به قلم آقایان: دکتر مهدی مرتضوی و فضل‌اله زارع‌پور نصیرآبادی و مزین به تقریظ چهره ماندگار مدیریت ایران، آقای دکتر سید مهدی الوانی است را به جامعه مدیران و دانشوران عرصه علمی مدیریت عرضه می‌دارد.

امید است اندیشه‌های مطرح شده در این اثر موجب کمک به تقویت ارتباط دانش نظری و حوزه‌های عملی مدیریت و همچنین هم‌افزایی اندیشمندان و دست‌اندرکاران مجموعه مدیریتی و کارآمدی و اثربخشی افزون‌تر در نظام مدیریت کشور شود.

مرکز آموزش مدیریت دولتی

ستایش نامه

در سرزمینی زندگی می کنیم که ارزش ها بر تمامی وجوه حیات فردی و جمعی ما پرتو انداخته است. در چنین فضایی سازمان ها و مشاغل نیز باید با ارزش ها عجین شده و انس و الفت داشته باشند. «حرفه گرایی در مدیریت» تلاشی است در جهت آشتی دادن مشاغل با اخلاق و ارزش ها و حرفه ای نمودن آنها، و پاسخی است برای پرسش های بسیاری که در مدیریت سازمان های ما وجود دارد. به نظر من «حرفه ها» حاصل ترکیب «شغل ها» با «اخلاق و تعهد» می باشند و اهل حرفه کسانی هستند که به شغل و کار خود نگرشی مشحون از تعهد و اخلاق دارند. مدیران به عنوان گردانندگان اصلی نظام اداری و سازمانی اگر به کار خود به صورت حرفه بنگرند تحولی عظیم در جامعه اداری و سازمانی پدیدار خواهد شد و اخلاق جایگاه واقعی خود را در بطن سازمان ها به دست خواهد آورد. مدیران حرفه ای تنها به دانش نظری و عملی کار خود مجهز نیستند بلکه به زیور اخلاق و تعهد نیز آراسته اند و همین آراستگی است که به آنان ارزش و حرمت می بخشد. ارج حرفه مدیریت در تخصص مدیران خلاصه نمی شود، بلکه در پایداری آنان به اخلاق و تعهد در مقابل کارکنان و مراجعان و شهروندان و عملکرد منصفانه و عادلانه و انسانی آنهاست. اهل حرفه ها با تبعیت از فضیلت های اخلاقی در مسیر دوستی و پاکی گام برمی دارند و خود را از آلودگی ها و کژئی ها دور می دارند. هرگاه صاحبان حرفه از اخلاق دور شوند، به صورت صاحبان مشاغلی درمی آیند که در پی امرار معاش و گذران زندگی با تعللی ایزاری به سازمان و انسان ها می نگرند. اما در حرفه ها، تعقل ارزشی و جوهری است و اهل حرفه خود را موظف به رعایت اخلاق می دانند و ذی نفعان سازمان را صاحب حق و حساب پرس مسئولیت های خود می دانند. اخلاق حرفه ای پاسدار مشاغل است و اهل حرفه را از خطاها دور نگه می دارد و می تواند جایگزین مناسبی برای کنترل های بیرونی و سازمانی باشد. با حرفه ای شدن مدیریت بسیاری از نظارت ها و حسابرسی ها رنگ می بازند و اهل حرفه خود ناظر

عمل و رفتارهای خود می‌شوند. نوعی خود کنترلی به وجود می‌آید و این سرمنشأ تحولی در سازمان‌ها و مدیریت آنها خواهد بود. بنابراین ترویج و توسعه حرفه‌گرایی در تمامی مشاغل به‌ویژه مدیریت منشأ خیر و خوبی و تعالی و کمال انسانی و سازمانی است. یادآوری این نکته ضروری است که در جامعه ما که ارزش‌های اعتقادی نقش تعیین‌کننده‌ای را در رفتارهای سازمانی و اداری ایفا می‌کنند نگاه حرفه‌ای شکل نافذ و مؤثری پیدا می‌کند که حرفه‌های ما را از حرفه‌ها در سایر جوامع متفاوت و متمایز می‌سازد. اخلاق مبتنی بر آموزه‌های دینی با قوت و قدرت بیشتری می‌توانند مشاغل مدیریتی ما را به صورت حرفه‌های مدیریتی درآورند و رویکرد تازه و بدیعی را در حرفه‌گرایی مدیریت شکل دهند. اما نکته مهمی که در حرفه‌گرایی مطرح است چگونگی عملی ساختن و حفظ و صیانت از حرفه‌هاست. برای حفظ حرفه مدیریت و عملی ساختن آن در نظام کلان کشور باید «سازمان نظام مدیریت» هرچه زودتر شکل بگیرد و وظیفه پاسداری از حرفه مدیریت را برعهده گیرد. «سازمان نظام مدیریت» جهت‌دهنده به حرفه مدیریت و حافظ اخلاق حرفه‌ای مدیریت خواهد بود و دولت را در این زمینه یاری‌دهنده و مدد رسان خواهد بود. یکی از ویژگی‌های مثبت کتاب حاضر پرداختن به موضوع سازمان نظام مدیریت ایران است که یکی از آرزوهای همیشگی من بوده است و همواره بر این موضوع پای فشرده‌ام که یکی از راه‌های تحول اداری ما تشکیل این نظام است.

دعا می‌کنم انشاءالله نشر این کتاب موجب شود تا متولیان مدیریت و اصحاب دانش این رشته دست به دست هم دهند و در ایجاد و تشکیل این نظام بکوشند. من به همراه تنی چند از مدیران دانشکده‌های مدیریت کوشش‌هایی را آغاز کردیم که راه به جایی نبرد، امیدوارم این کتاب تحقق این مهم را میسر سازد. در اینجا لازم است از محققان و مؤلفان عزیز و اندیشمند کتاب جنابان آقایان دکتر مهدی مرتضوی و فضل‌اله زارع‌پور که چنین متن ارزنده‌ای را به رشته تحریر درآوردند سپاسگزاری کنم و اهتمام آنان در تألیف این کتاب را ارج بدارم. توفیق شما را در خدمت به کشور و نظام مدیریتی آن از درگاه ایزد منان طلب می‌کنم. پایدار باشید.

سید مهدی الوانی

تهران - تابستان ۱۳۹۰

پیشگفتار مؤلفان

امروزه علاوه بر خانواده (نهاد اولیه)، نهادهای جدیدی که ما آن را «سازمان» می‌نامیم، همه جنبه‌های زندگی بشر را در بر گرفته است و از کوچکترین تا بزرگترین مسائل و نیازهای جوامع انسانی به وسیله سازمان‌ها (نهادهای ثانویه) تمثیت و اداره می‌شوند. از مهد کودک‌ها و دانشکده‌ها گرفته تا بیمارستان‌ها و شرکت‌ها، وزارتخانه‌ها و سازمان‌های دولتی تا حکومت و سازمان‌های بین‌المللی همگی در یک چارچوب پیچیده به نام «سازمان» اداره می‌شوند.

پیچیدگی اداره سازمان‌ها امروزه به حدی است که در عین حال می‌توان آن را یک معضل مهم در همه کشورهای دنیا نیز به حساب آورد. کشورهای موفق معمولاً سازمان‌های موفق دارند و سازمان‌های موفق به وسیله مدیران موفق اداره می‌شوند. بنابراین علم و هنر اداره سازمان‌ها (مدیریت) با وجود همه پیچیدگی‌های آن به سرعت در حال تبدیل شدن به یک «حرفه» است و چنین به نظر می‌رسد که حیطه مدیریت نیز همانند حوزه‌های مهندسی، پزشکی و یا حقوق بایستی به حرفه‌ای‌ها و متخصصان این علم سپرده شود یا حداقل افرادی که پست‌ها و مشاغل مدیریتی را احراز می‌کنند بایستی واجد مهارت‌ها، توانمندی‌ها و رفتارهای ویژه‌ای باشند که از یک «حرفه‌ای» انتظار می‌رود.

امروزه، برای سازماندهی و نظم‌بخشی به مشاغل، سازمان‌های حرفه‌ای ایجاد می‌شود و منظور از تشکیل حرفه و سازمان‌های حرفه‌ای آن است که گروه‌ها و سازمان‌های مذکور به طور علنی اعلام می‌کنند که اعضای آنها بر اساس روش‌های مشخصی عمل خواهند کرد و آن گروه یا سازمان حرفه‌ای، عضوی را که بر اساس روش‌های تعهد شده عمل نکند، تنبیه خواهد کرد. به عبارت دیگر یک حرفه خود را به عنوان یک خیر و منفعت اجتماعی بر

جامعه عرضه می‌کند و جامعه نیز آن حرفه را با این توقع می‌پذیرد که به یک هدف مهم اجتماعی خدمت می‌کند. اگر منزلت یک شغل به یک «حرفه» ارتقاء یافته باشد، تمام اعضای آن حرفه، افراد «حرفه‌ای» هستند و به همین دلیل ساده اگر حرفه‌ای نباشند، یا به عضویت آن حرفه پذیرفته نمی‌شوند و یا اگر پس از پذیرش، به هر دلیلی صلاحیت خود را از دست بدهند از آن اخراج خواهند شد. در سال‌های اخیر تلاش‌هایی در سطح دنیا برای توسعه جایگاه حرفه‌ای مدیریت صورت گرفته است. بدون شک در کشور ما نیز حرفه‌ای‌سازی حوزه مدیریت پیش‌نیازی مهم برای دستیابی به اهداف بلند توسعه خواهد بود. کتاب حاضر تلاشی است به منظور تبیین مدیریت به عنوان یک حرفه و امید است گامی باشد در جهت بهبود مدیریت و توسعه روزافزون کشور عزیزمان. در اینجا لازم می‌دانیم تا از همکاری و همدمی دوستانی که ما را در جریان تالیف کتاب یاری داده‌اند سپاسگزاری کنیم؛ این کتاب به همت و حمایت دفتر برنامه و بودجه مرکز پژوهش‌های مجلس تولد یافت و با همکاری دوستانی چون جناب آقای دکتر لطف‌الله فروزنده، دکتر محمد قاسمی، آقای محمدرضا مالکی، آقای مهدی صدقی کلوانق، خانم مریم تهرانی و خانم سمیه جهانی‌زاده نشوونما یافت که جا دارد از آن نهاد محترم و همه عزیزان صمیمانه تشکر کنیم. همچنین از مرکز آموزش مدیریت دولتی و جناب آقای سید یوسف رضوی مدیریت محترم دفتر تدوین و همکاران ایشان آقای ابراهیم همتی، خانم ژیلای طباطبایی و خانم نوشین شیخ‌ایمانپور و آقای کوروش مقدس که در نشر کتاب متحمل زحمت گردیدند سپاسگزاریم. در نهایت از استاد فرهیخته، عزیز و دوست‌داشتنی و چهره ماندگار مدیریت ایران، جناب آقای دکتر سید مهدی الوانی که سال‌ها افتخار خوشه‌چینی از خرمن دانش و فضیلت ایشان را داشته‌ایم و ضمن مطالعه بزرگوارانه کتاب، آغاز آن را با نوشتار زیبا و پر معنای خویش مزین نمودند بی‌نهایت سپاسگزاریم.

بدون شک هیچ اثر انسانی خالی از نقص و بی‌نیاز از بهبود نیست، بدین جهت پیشاپیش از کلیه کسانی که نظریات خود را از ما دریغ نفرمایند صمیمانه متشکریم.